

ХАРЧЕНКО Олександр

аспірант першого року навчання
спеціальності 051 «Економіка»

Науковий керівник: **ЯСІНЕЦЬКА Ірина Анатоліївна**

доктор екон. наук, професор
професор кафедри садово-паркового господарства, геодезії та землеустрою
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський

ЕФЕКТИВНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Земля – головна умова існування людського суспільства і найважливіше джерело існування національного багатства, найперша передумова і природна основа суспільного виробництва, універсальний фактор будь-якої діяльності людини. Без землі процес виробництва як сільськогосподарської, так і лісгосподарської продукції був би взагалі неможливим. Отже, економне, ефективне, раціональне й екологічнобезпечне використання земельного фонду та його всіляка охорона є в сучасних умовах однією з найактуальніших проблем національної безпеки країни. Тому дуже важливим є знання економіки землекористування.

Земельні ресурси відіграють важливу роль у розвитку продуктивних сил будь-якої країни. Їх надлишок створює окремим державам додаткові переваги над конкурентами, підвищує їх господарську самодостатність та дає можливість ефективніше маневрувати іншими чинниками виробництва, а дефіцит змушує формувати ресурсоекономну модель використання земель, щоб забезпечити збалансований та поступальний розвиток окремих сфер діяльності. Крім того, у зв'язку з посиленням процесів глобалізації та інтеграції, активізацією міжнародної кооперації зростає цінність землі як капіталу. [1. с 89]

Таким чином, землю можна розглядати як: базис проживання; природний ресурс; просторовий базис розміщення об'єктів нерухомості; засіб виробництва; об'єкт соціально-економічних зв'язків; об'єкт нерухомості.

Земля – місце проживання населення, яке зосереджено в містах, сільських населених пунктах та здійснює громадську і виробничу діяльність на прилеглий території. Головне призначення землі як базису проживання залежить від здійснення соціальних функцій в обмеженому діапазоні. Зазвичай збільшується чисельність населення, збільшується його щільність, удосконалюється розселення при збереженні ролі землі в поліпшенні рівня життя людини.

Земля як природний ресурс разом із лісовими, водними, мінеральними, кліматичними ресурсами є компонентами навколишнього середовища, місцем існування людини, їм належить активна участь у суспільному виробництві, вони є засобом виробництва і джерелом задоволення потреб людини. Саме створення потужного потенціалу багатьох держав, що представлено багатогалузевою промисловістю, розвинутим сільським господарством, розгалуженою транспортною мережею людство зобов'язане землі. Земля відіграє найважливішу загальнобіосферну роль і є основою функціонування атмосфери, гідросфери та інших сфер, розвитку рослинного і тваринного світу, а також людського суспільства. [2]

Земля, територія – це основа, базис, фундамент життя людини, життєвий простір, на якому людство виникло, розвивається, де протікає його діяльність. Особливий напрям використання землі – це експлуатація її надр. Земля – просторовий базис розміщення народногосподарських об'єктів, розселення людей.

У сільському і лісовому господарстві земельні ресурси – головний засіб виробництва, найважливіша складова ресурсної бази землеробства та лісогосподарства. А характер і якість земель, родючість сільськогосподарських угідь визначають ефективність сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, надають можливість розв'язання продовольчої проблеми.

Як відомо, земля у сільському господарстві є головним засобом виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва.

У силу своїх об'єктивних факторів земля є нерухомістю, незалежно від того розміщено на ній нерухоме майно чи ні. Усі інші об'єкти на землі визнаються нерухомістю, якщо їх не можна відокремити від землі без заподіяння значної шкоди.

Характерною ознакою землі як об'єкта земельних відносин є її територіальна обмеженість, зумовлена тим, що землю не можна фізично зменшити, розширити, створити. Як поверхня земної кори і основа ландшафту земля не може бути перенесена людиною з одного місця на інше, тобто земля є абсолютним нерухомим природним об'єктом, порівняно з розташованими на земельних ділянках будівлями, спорудами та іншими об'єктами. [3]

У літературі термін «землекористування» застосовується в двоякому значенні:

по-перше, під землекористуванням розуміють систему використання земель, яка регламентується для різних категорій земельного фонду. Зазначене визначення відноситься до правових функцій, положення і норми якого встановлюються екологічним і земельним законодавством;

по-друге, термін «землекористування» використовується також як територія, земельний масив, сукупність ділянок, наданих у власність або в користування. Найчастіше це визначення застосовують для характеристики земель конкретного власника або користувача землі, категорій земель, розміру (площі) земельної ділянки.

Землекористування є різновидом природокористування. Тому базові особливості його принципів повинні стосуватися певною мірою використання і охорони, і земельних ресурсів.

Під природокористуванням розуміють всю сукупність заходів, що здійснюються суспільством із комплексного вивчення, освоєння, використання, відновлення, поліпшення та охорони природного середовища і природних

ресурсів з метою розвитку продуктивних сил і забезпечення належних умов для життєдіяльності людини. Інакше – це сукупність усіх впливів суспільства на природу, що включають її освоєння, перетворення і охорону. [4]

Завданням економіки землекористування є дослідження економічних закономірностей розподілу та використання земельних ресурсів суспільством з метою задоволення своїх потреб, дотримуючись при цьому їх раціонального використання та охорони.

Раціональне землекористування означає науково обґрунтоване залучення земель до господарського обігу та ефективне використання за основним цільовим призначенням, зі створенням умов для високої продуктивності сільськогосподарських та лісогосподарських угідь з метою одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших затрат праці та коштів, а також дбайливе та ощадливе використання площ для розселення населення та для розвитку несільськогосподарських галузей економіки.

Охорона земель – сукупність науково обґрунтованих заходів, спрямованих на ліквідацію надмірного вилучення земельних угідь із сільськогосподарського обігу внаслідок промислового, транспортного, міського і сільського будівництва та видобутку корисних копалин; запобігання підтопленню, заболоченню внаслідок гідротехнічного й меліоративного будівництва; забрудненню ґрунту відходами промислового виробництва, паливно-мастильними матеріалами при виконанні сільськогосподарських робіт; захист від водної та вітрової ерозії; управління регулюванням ґрунтоутворного процесу в умовах інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Дорош Й.М., Дорош О.С. Формування обмежень та обтяжень у землекористуванні: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2019. 650 с.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

3. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 № 1051. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>

4. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456-ХІІ. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.

УДК: 332.3(1-22):33.012.332(477)

ХАРЧЕНКО Олександр

аспірант першого року навчання
спеціальності 051 «Економіка»

Науковий керівник: **ЯСІНЕЦЬКА Ірина Анатоліївна**

доктор екон. наук, професор
професор кафедри садово-паркового господарства, геодезії та землеустрою
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

Зміна суспільно-економічних відносин у державі завжди пов'язана із землею як з просторовим базисом і засобом виробництва. Земельні відносини пройшли тривалий шлях трансформації в Україні: дві у складі Російської імперії, одна в Радянському Союзі. Основи нинішньої трансформації були закладені Земельним кодексом Української РСР та Постановою Верховної Ради Української РСР «Про земельну реформу». Результатом земельної реформи стала масова приватизація земель і перерозподіл її між власниками. Проте, так і не було досягнуто поставленої мети.[1]